

časno drvo

stojmir simjanovski

U napuštenoj kući hajduka Magdena po svu noć je nešto svetlucalo, iako u njoj nije bilo ni kandila, ni živog čoveka. Otkad se dogodila ona ujdurma o Uskrsu pre nekoliko godina, vrata su bila zavravljena, a rezu i lokot već je bila zahvatila rđa. Niko živi nije smeo da se približi vratima, a kamoli da uđe. Razlog tome je bilo to što je noću, dok su u selu svi spavali, nešto dolazilo u nju, pa su ljudi svašta raspredali. Stanka govedara zatekla je noć dok je tražio kravu po planini. U povratku, dok je prolazio pored Magdenove kuće, nešto je sinulo na prozorima. Svetlost je sinula i nestala, potom su se čuli krici i jauci. Govedaru se podigla kosa na glavi i umalo da mu pukne žuč. Samo se setio da kaže: Isus i Marija, pa kad je zdmio da beži, pete su mu u vrat udarale. I Najdanko Petkanin je pričao da je jedne noći primetio svetlo u kući, koje je ličilo na zapaljeni snop, na zmaja. Govorio je da je čuo Magdenov glas, ali Najdanko je bio malo čaknut, kao što je govorio njegov deda Trenko, pa mu ljudi nisu mnogo verovali. Njega nije bilo ni za šta drugo osim da izmišlja razne gluposti. Zbog toga ga je bio najurio i njegov ujak Pejo, koji je sav, od glave do pete, bio sazdan od laži.

– Možda je zaista nešto video – rekao bi neko.

– Davola je video! – bunio se deda Stamat – kakav je on junak, kad bi video tako nešto odmah bi se skljokao. Jadan Najdanko, i dlaku bi dupetom presekao.

– Mora da ima nečeg u toj kući – govorio je majstor-Sajko.

– Krv je oživela – objašnjavao je starac Tanasko. Stariji su pričali da se nekada nije moglo preko Krsteca. Na tom su mestu Turci zaklali muškarce iz Gornje mahale i čitavo je brdo oživelo. I dok nisu odneli zemlju u crkvu da je pop opeva, niko nije smeo da prođe preko brda. Mesto je ječalo, krv oživela i dozivala, a otkad je pop opevao zemlju, sve je prestalo.

– Pa, hajde da ga i mi pozovemo – predlagao je Sajko.

– Ma zvali smo ga, ali ne pomaže, valjda zbog toga što Magden nije umro u kući.

Posle svih tih priča, kada bi se razišli kućama, ljudi bi dugo mislili na ono što se noću događalo. Neki bi se, dugo nakon što bi legli, prisećali događaja koji se zbio na Uskrs, kad se Magden vratio sa robije. Te su godine vladale velika skupoća i glad. Ljudi su mleli tuluske i mešali ih sa ono malo brašna koje su muškarci donosili odnekud. Neki su lunjali šumom, otkopavali žireve ispod snega i pekli ih. Mnogo je sveta pomrlo te godine. Ali, za sreću, Bog je dao da zima bude blaga, pa su rano počele da niču koprive i lobode, inače ko zna šta bi se dogodilo. Upravo tog proleća vratilo se i Magden. Taj je nevoljnik bio osuđen na 101 godinu robije, jer su ga Turci uhvatili ranjenog nakon što je skinuo glave dvojici Turčina. Uhapsili su ga, sudili mu, vukli ga sa

suda na sud, vodili tamo-amo i, najzad, navrat-nanos, zatočili u Edi-kulu. Sprijateljio se tamo s nekim starim lopovom i dobio od njega komadić časnog drveta. Kad je dobio u ruke taj blagoslovljeni komadić, odsečen s nekog drveta iz Golgote gde je bio raspet Isus, počeo je da smišlja bekstvo. I zaista je pobjegao. Tri puta su pucali za njim, ali kud će metak u čoveka s časnim drvatom! Pobjegao je iz zatvora, krio se po kućama, krao, varao, davno zna šta je sve radio, tek, stigao je kući živ i zdrav. Skupiše se svi oko njega. Magden bi možda i poživeo malo da nije bio labav kao vrbov klin – kao što je govorio njegov deda Stojan, Bog da prosti obojici. Ko zna čime ga je vrag zaneo, tek on počeo da priča o magiji časnog drveta. Ljudi su i ranije slušali o tome, ali sad su hteli i da se uvere. Takvi su ljudi, uvek žele da vide bar ono što se da videti. I Magden je skinuo lančić na kojem je visilo časno drveće i metnuo ga petlu oko vrata.

– Gadajte petla, nećete ga pogoditi! – rekao im je Magden.

Tako je i bilo.

Mnogi su bili izvukli kubure, gadali, nišani, muvali se i petljali, ali niko da pogodi jednog petla, iako je bio na nekoliko koraka od njih.

– E, vala, slušali smo, ali nismo verovali! – rekoše ljudi onemeli od čuda.

Tad je Magde skinuo časno drveće s petlovog vrata, dohvatio kuburu, povukao oroz i petao se skljokao i počeo da kopra nogama.

Ljudi ne mogaše da dodu sebi od onoga što videše. Većina je zavidela Magdenu, a njegov brat od strica počeo da kroji plan da se domogne drveta. Tako je to: davno nit' ore nit' kopa, nego samo vrebja priliku da nađe u nečiju dušu da je isporučeni. Daleko mu lepa duša, vraga je Tejko imao dušu čim je počeo da vrebja brata da ga ubije. Dovijao se, petljao, i najzad pozvao Magdena u goste na bačiju, kao bajagi da zakolje jegnje i ugosti ga. Pre toga je taj pas uzeo srebrnu medijiju, iseкао je sekirirom na komade i njima nabio svojgu pušku. Znao je, zver, da samo srebrni metak može da ubije čoveka koji nosi časno drveće. I čim se Magden pojavio na vratima, on je sav oganj iz puške sasuo u njegovu trbuš.

– Šta to uradi, bre, izgore me! – kriknuo je Magden i ispustio dušu.

Tejko ga je pretražio, ali drveće nije našao.

Magden se toga dana bio kupao i zaboravio drveće kod kuće.

Tejko je žurno prebacio Magdena preko konja i bacio ga u Golu Krastu. Potom je otrčao u Magdenovu kuću i kako tamo nije zatekao ni njegovu ženu ni oca, počeo je da traži časno drveće. Lepo, ali ko jedno traži – dva nađe! Drveće je bilo blagoslovljeno i niko nije smeo da ga ukrade. Zato, čim je počeo da se penje stepenicama ka gornjim odajama, okliznuo se, pao i nabio na jaste ispod stepeništa. Te su ga večeri našli s probušenim trbuhom. Malo kasnije je izdahnuo, a da nije rekao šta je uradio s Magdenom.

Magdenova žena, njen svekar i seljani sve su preturili i sve pretražili: i gore, i planine, i brda, i dolje, i jame, i ritove, ali Magden kao da je u zemlju propao – što je bilo sasvim tačno. Najzad, posle nekoliko dana, Magden se u snu ukazao svojoj ženi i tako su ga pronašli. Otada je počela da se pusti njegova kuća. Dete mu je umrlo pri porođaju, žena se vratila svojoj majci, u kući je ostao samo njegov otac, ali i on ne zadugo. Pozvao ga je Magden k sebi posle godinu dana. Presvisnuo je jadnik od tuge.

– Kod Magdena da me sahranite! – zavetovao je ljude i otišao kod sina.

Kad su otvorili grob, svima je zastao dah. Magde je bio čitav, kao kad su ga sahranili. Čak je i marama kojom su mu bile vezane ruke bila čitava i bela kao cvet, kao tek skinuta s razboja. Magden je od jeda sav ostao čitav. Ko zna, možda zbog toga što nije dočekao da postane otac, ili zato što je uspeo da se spase pakla a da pogine od ruke rođenog čoveka. Oni koji su otkopavali grob pričali su da su na gornjoj strani naišli na neku glatku rupu koja je ličila na zmijsku. Sigurno je kroz nju prolazila Magdenova duša kad je odlazila da poseti njegovog grob.

Ljudi su pričali da se i Trejko povampirio i tražio časno drveće, ali je Magden svako veče dolazio da čuva kuću i da juri Trajka. Neki su, čak, čuli i pucanje u Magdenovoj kući, a to je pop objašnjavao kao da se duše obojice još bore. Srećom da ljudi nisu i Tejka sahranili sa oružjem kao Magdena, koji, ako je bio zaboravio drveće kod kuće, možda bi dočekao da ga ostavi nekome. Ovako, odoše i on i drveće.

Posle toga seljani više nisu smeli da traže časno drveće – bojali su se Magdenove duše. Samo je Tanasko Mojsojićin otišao jednom da pretraži dolape, ali kad ga je jedne noći, čim je legao da spava, nagazio nečastivi – jedva je uspeo da se spase. Ujutru, kad je ustao, bio je sav pomodreo. I tako svake noći. Šta mu sve nisu činili: pevali mu na Sirminovoj vodici, odvodili ga petkom na neku vodu preko planine, i četiri popa su mu pevala, čak su mu i sumpor palili i kočevima ga dimili, ali Tanasko se opet noću trzao. Neko mu je bio rekao da potraži kuće s dva para očiju. Ni to nije pomoglo. Tanasko je od straha počeo da vene i da se suši, postao je koža i kost – kao da je izišao ispod nakovnja, ili kao da je prošao kroz iglene uši. I umro je, jadnik, od straha. Jednom, noću, bio je ušao u njegovu sobu neki Sirmin Maur, i kad je počeo da tandrče loncima, Tanasko je ustao da upali kandilo. Lepo, ali njegova šašava žena je bila zaboravila da zatvori čepenak na čenifi i jadni Tanasko, tumarajući po mraku, upao je u nju. Ko zna da li je pustio ikakav glas – pukla mu je žuč od straha. Jadna njegova žena da ti ništa ne oseti – toliko smetena da bude! Ujutru su ga pronašli sasvim ohlađenog s časnim drvatom oko vrata. Stara Maksimica je pričala da ga je ubila Magdenova duša zbog toga što je oteo drveće. Drugi, pak, kažu da mu je Magden dao drveće tek kad mu je popio dušu. I dok su ljudi raspredali kako se drveće našlo kod Tanaska, on je nestao kao da ga je ala progutala. I više nikada niko nije saznao ni ko ga je uzeo, ni šta je s njim uradio. Neki su smatrali da ga je uzeo siroti Dejan jer se jednom bio hvalio da i njemu metak ne može ništa. Ali to kao da se proverilo tek kad je Dejan s proleća otišao u planinu. Stizali su glasovi da je počeo da se sveti Turcima koji su mu ubili oca. Oni su počeli da ga se boje, a mnogi su taj strah vezivali za moć drveta. Ipak, ljudi nisu mogli da shvate nešto: ako je časno drveće zaista bilo kod Dejana, zašto je Magden još dolazio svojoj kući? Možda ne zna da je Tanasko našao drveće – govorili su drugi. U Magdenovoj kući i nadalje je svetlelo u gluvo doba noći i ljudi su se i dalje bojali da prođu pored nje. I ne samo to, već počeo da se šuška da je Magdenova udovica ostala trudna. Ona je pričala da joj on – pojeli ga vuci! – svako veče dolazi. Ko zna šta bi se dogodilo da se jedne večeri u selo nije vratio Dejan s nekim čovekom s kokošjim očima.

– Vampirdžija! – rekla je stara Maksimica.

Te su noći Dejan i vampirdžija otišli Magdenovoj kući. Tek oko ponoći se čuo pucanj. Kad su ljudi ujutru otišli da vide, počeli su da se krste i čude. Uz glog, na gornjem kraju dvorišta, ugledali su veliku lokvu crne krvi. Tu je vampirdžija ubio Magdenovu dušu.

Svetlucanje u kući je prestalo, a na mestu gde je bila lokva nikla je neka crvena pečurka, nešto kao ruka s prstićima, ali tvrda kao kamen. Ljudi su je iščupali, izlomili i podelili komadiće kojima su potom lečili mucavce.

Otada više niko nije ništa čuo ni o Dejanu, ni o časnom drvčetu.

S makedonskog preveo:
Risto Vasilevski

